

Філософсько-історичний аналіз соціальних конфліктів та криз

У статті здійснено спробу проаналізувати соціальні кризи та конфлікти з філософсько-історичних позицій. Наголошено на тому, що однією з суттєвих підвалин ідей соціальних конфліктів та криз, що стали виявлятися ще у добу Античності, набувши особливої гостроти з середини XIX ст., стало розуміння соціального світу як хаосу, як відсутності будь-яких причинно-наслідкових зв'язків.

Ключові слова: соціальна криза, соціальний конфлікт, хаос, детермінованість, інтерес.

Постановка наукової проблеми та її значення. У всі часи, з моменту переходу людства до цивілізації, історіософська свідомість так чи інакше «торкалася» проблеми соціальних криз у релігійно-побутовому, моральному, метафізичному, науковому, діалектичному та інших планах, оскільки в кожен історичну епоху в ній відображалися пануючі уявлення про суспільство та місце в ньому людини. Окрім того, ці проблеми проявляються не лише в соціальних уявленнях, але й у спробах їх вирішення через бажання уникнути негативного. Саме в цьому аспекті людська екзистенція проявлялася найбільше. Дивовижно, до чого подібними були соціальні кризи у різні історичні епохи і до якої міри вони виявлялися різними, коли особа ставила питання та отримувала відповіді щодо їх причин та сутності. Сукупність останніх і відображала в кожному випадку ступінь і форму історіософської культури, а їх змінність у часі – суспільний розвиток у цілому.

Саме час постає своєрідним віддзеркаленням динаміки історичного процесу – «втрачені» можливості минулого завдяки людській діяльності, що відбувається в теперішньому, компенсується не лише успіхами, а й соціальними кризами. В середині однієї і тієї епохи чи з часом виникає екзистенційне самовідчуття, що виявляється на фоні пануючого самовідчуження і тривожної інтуїції перед загрозою соціальних конфліктів, криз, душевної стурбованості, тривог «перехідного періоду».

Тому нашим завданням є розглянути проблему соціальних конфліктів і криз, охарактеризувати історіософію криз. Це означає помістити події в контекстне значення, співвіднести їх як частину і ціле. Поза зв'язками із соціальною свідомістю неможливо пояснити, чому «бачення» конфліктів і криз від однієї епохи до іншої настільки різні, що в них досить важко визначити спільне, а воно ж є. До того ж, писана історія та історія реальних людей в соціальних конфліктах і кризах ніколи не співпадають, так само як теоретичні положення і реальність. Окрім того, щоб об'єктивно визначити клас соціальних конфліктів і криз, необхідно отримати теоретичний і практичний доступ до них, тобто «віднайти себе» в полі зору дослідника, який повинен «помітити», «усвідомити», «оцінити», «визначити» міру їх важливості для розуміння зазначених процесів та явищ. І саме в цій ситуації впливає і належність до їх конкретної нації, класова приналежність, регіональність, інтелектуальність, виховання, освіта, ставлення до релігії, моральні принципи, матеріальне становище, особистісні цілі, бажання, інтереси, логіка і алогізм, бажання відстояти в соціальних конфліктах власну точку зору і позицію тощо.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Суспільство, як і будь-яка відносно-цілісна система, для свого нормального функціонування потребує наявності потоку безперервної інформації. Однак специфічною особливістю суспільства є те, що в його пам'яті поряд з «поточною», функціональною інформацією зберігається також і тривала, що стосується генезису суцього. Із зазначеними моментами екзистенції, що «прориваються» і проявляється в генезисі (минуле), видовому теперішньому (сучасність), бажаних елементах майбутнього відбувається характеристика «вічних» питань історіософії, в яких основною динамічною силою виступає сучасність.

Соціальні конфлікти і кризи можна розглядати з двох основних позицій: 1. Безперервності. 2. Перервності. У першому випадку дослідник так чи інакше стикається із їх наступністю. У другому – мова ведеться про час спостерігача та змінність «пояснювальних схем», парадигм чи зразків. Спостерігаючи соціальні конфлікти і кризи, можна визначити їх певну послідовність. Причому рух

відбувається не лише «зверху до низу», але й «знизу до верху», а тому абстрактні узагальнення необхідно є необхідними в обох позиціях. Коли відбувається зміна уявлень на цьому рівні, рух продовжується, але вже на довільно-новому змісті, «наповненому» іншими абстракціями, що піднеслися «знизу до верху».

Філософія XX – поч. XXI ст. представлена значною кількістю шкіл, течій і напрямів, але жодна з них не є переважаючою. Тому спроби відшукати єдино правильну філософію здаються нереальними. Втім, таке розмаїття філософської думки свідчить також про складність і величезну кількість вимірів сучасної соціальної ситуації, неоднозначність особистісного і суспільного буття, становища людини у світі. Прагнучи зрозуміти сутність соціальних процесів і явищ, людина наближається до їх першооснов. Ще Платон у «Протагорі», на прикладі діалогів Сократа з друзями, звернув увагу, що знання не можна переносити у посудині, а мимоволі доведеться, прийнявши їх у власну душу і навчившись чомусь, піти або зі шкодою для себе, або з користю [7, с. 423].

Розуміння соціального світу як хаосу, як відсутності будь-яких причинно-наслідкових зв'язків можна розцінювати як одну із суттєвих підвалин соціальних ідей конфліктів, криз і ризиків життя людини, що стали виявлятися ще у часи Античності, набувши особливої гостроти з середини XIX ст. Уявлення про упорядкованість та детермінованість соціальних процесів розглядалася лише у формах конкретних нашарувань на суспільство. Критика попередніх уявлень про сутність соціального світу та його цілісність і єдність у наш час досить часто вилучається з наукової методології як неспроможність розкриття всієї складності суспільства. Її місце займає форсований плюралізм, коли соціальний світ характеризується своєрідним жмутом безлічі ліній та відмінностей, що не можуть бути зведені одна до одної, наближаючись до завершеності історії. Так, Ж.-Ф.Ліотар тотальну об'єктивність визначав як придушення індивідуального людського буття, якому протистоять різноманітні дискурсивні практики, стосовно яких конституюється людська індивідуальність [4, с. 54–57]. Виявлення людини у соціальному світі як неповторної особистості постійно породжує колізії визначення її участі у соціальних конфліктах, кризах, ризиках не лише через переживання, але й через комунікативність та відчуття, які рано чи пізно проявляються у відчуттях соціальної самотності, соціального страху, соціальної депресії. Складається ситуація недовіри до фундаментальних ціннісних настанов, що найбільше проявляється у людському спілкуванні. Ця проблема бере початок від поглядів Б.Паскаля і Г.Сковороди, а найбільше активізується у європейській філософії у XX ст., насамперед у некласичній філософії з її установками на унікальність людської особистості. Саме формування проблеми самотності і страхів у соціальних конфліктах, кризах і ризиках стали її основними рисами.

Згідно логічних положень П.Сорокіна, у суспільстві людина спостерігає два паралельні процеси: 1. Занепад попередніх систем. 2. Нездатність сучасних політичних систем задовольнити духовні та матеріальні потреби людей. Подібний кризовий стан будь-якого суспільства досить часто приводить до «тоталітарної конверсії», і чим складніший кризовий момент, тим глибшою стає його «тоталітарна трансформація». Послаблення ж критичної ситуації в суспільстві веде до «тоталітарної реконструкції», до менш регламентованих і свободних способів життя. Чим більше слабшає критичний момент, тим ширше здійснюються «свободні реконструкції». І якщо в майбутньому вдасться уникнути великих катаклізмів, то негативні соціальні системи зникнуть [9, с.16–17]. Отже, конфлікти і кризи є невіддільними від історії. А тому вони не можуть бути «відхиленням» від норми і самі можуть стати «нормою» співіснування людей, формою встановлення і змін в системі потреб, інтересів, будь-яких відносин і стосунків.

Усі ознаки соціального добра і зла мають свої причини та корені у загальному розвитку суспільства. Ми живемо в час, коли маємо неймовірну здатність творити, але фактично не знаємо «що і як», бо, володіючи значними багатствами, продовжуємо «плисти за течією». І саме соціальні кризи починають виявлятися в конфліктах як завершальній ланці механізму вирішення суперечностей в суспільстві, соціальних групах, на рівні індивідів.

На макрорівні передумовою формування конфліктів і криз є саморозвиток різних соціальних структур, який неминує призводить до появи суперечностей, розвитку іншої точки зору та виникнення «нової якості», що проявляється у різних формах зіткнення. На мікросоціальному рівні конфлікт і кризи зумовлюються участю, діяльністю індивідів, які через власну свідомість та волю формують, реалізують і захищають конкретні інтереси. Тут конфлікти і кризи виявляють свою

сутність як зіткнення групових і особистих інтересів, що обумовлені і відображають різні ціннісні орієнтації та норми представників окремих груп. Особливе значення у конфліктних ситуаціях належить системі управління. Реалізуючи рішення, обґрунтовані за умов різкого дефіциту інформації чи на основі неточної інформації, ці обставини здатні загострити і спровокувати конфліктні ситуації.

Уперше проблема суспільних конфліктів постала у творчості античних філософів (Герекліт, Сократ, Платон, Аристотель, Епікур та ін.) . Джерела конфліктів бачилися у порушенні державою принципу справедливого розподілу майна та почестей. Це порушення міри вело до зростання корисливості і марнославства, до надмірного багатства і надмірного користування почестями державних людей. Таке припущення про причини конфлікту виходило із загальної ідеї первинності держави по відношенню до окремої людини (Аристотель).

У добу Відродження проблемою конфліктів займався Н.Макіавеллі, вбачаючи їх природу у матеріальних, майнових, економічних та інших інтересах людей. Епоха Нового часу розглядала кризи і конфлікти не як обумовлені суспільним устроєм, а викликані самою природою людини, її прагненням до рівності. А оскільки досягнути її повною мірою неможливо, і виникають різного роду конфлікти. Вперше поняття «конфлікт» було протиставлено поняття «договір», «консенсус» (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є та ін). Надалі вагомий внесок у розробку проблеми конфліктності внесла німецька класична школа філософії, зокрема, вчення Г. Гегеля про суперечності та боротьбу протилежностей. У цілому для цього етапу вивчення проблеми характерно те, що конфлікт розглядається в контексті більш загальних проблем, наприклад, у співвідношенні суспільства і особистості.

А.Сміт зазначав, що економічні суперечки класів у суспільстві виступають джерелом соціальних конфліктів. Дещо пізніше ці положення були використані К.Марксом, який обґрунтував теоретичні положення соціальних конфліктів (класова боротьба, революції, війни, суспільні рухи), що обумовлені економічними причинами.

Г.Зіммель обґрунтував теорію про неминучість проявів конфліктів у суспільстві, пояснюючи це наявністю процесів асоціації та дисоціації у різних суспільних групах. Саму природу конфліктів Г.Зіммель зводив до біологічної природи людини. У подальшому теоретичні основи конфлікту ровивали Л.Козер (теорія конфліктного функціоналізму, в якій підкреслював позитивні функції конфлікту для збереження соціальних систем). Р.Дарендорф (діалектична теорія конфліктів).

Е.Тайлор і Дж.Фрезер причину конфліктів вбачали у зіткненні культур та розбіжностях у знаннях, традиціях, праві, моралі, мистецтві тощо. Своєрідне ставлення до конфліктів були сформульовані Й. Гердером, І.Кантом, Г.Гегелем, Ф.Шиллером, А. і Ф.Шлегелями В.Гумбольдтом, М.Данилевським, Ф.Ніцше, О.Шпенглером, Е.Гуссерлем тощо. Фактично всі дослідники конфліктні ситуації вбачали в розбіжностях соціальних та індивідуальних інтересів, що пов'язані з усіма особливостями людського життя, стосунків в економіці, соціальності, політиці, духовності, культурі, побуті та іншому. А тому класифікація конфліктів і криз є досить розгалуженою і неоднозначною. Це саме стосується умов, засобів, механізмів, методів їх розв'язання. Протягом свого існування суспільство і людина знаходяться в стані постійного вибору, в якому пріоритет належить духовності, а тому він виступає найскладнішим і найсуперечливішим, і одночасно є найвідповідальнішим. Духовний вибір є безмежним і разом з тим «замикається» на проблемі добра і зла, правди і неправди, здійсненності і нездійсненності. Саме тут совість характеризує оцінки людської відповідальності та дій.

Ключову роль у формуванні цих положень відіграли Ф.Ніцше, М.Хайдеггер, Л.Вітгенштейн, М.Вебер, М.Фуко, Х.Ортега-і-Гасет, які показали, що європейська цивілізація при всій пропаганді гуманістичних цінностей, демократизму і прозориння свого часу посирила концепції європоцентризму, технократії, тоталітаризму, негативного ставлення до природи тощо. М.Костомаров, М.Драгоманов, М.Грушевський, Н. Полонська-Василенко, П. Голубенко та ін. причиною конфліктів вважали претензії кожного князя, правителя на одноосібну владу, землю, майно.

У різній мірі цих питань торкалися Ж.Дерріда, Ф.Ліотар, Ж.Бодрійар, Р.Рорті, Ф.Джеймсон, Ж.Дельоз, Ф.Гваттарі, та інші. Вони намагалися досягти відносно адекватного відображення сучасної кризової екзистенційної ситуації, що має наступні «заслуги»: Освенцім, Хіросіму, Нагасакі,

Чорнобиль, Голокост, військово-національні та релігійні конфлікти, спроби реконструкції тоталітарної соціальності, економіко-політичні, духовні кризи та конфлікти тощо.

Здавалося б, що джерела конфліктів теоретично обґрунтовані, зміст їх розкритий. Проте життя свідчить про інше. Нехтуючи матеріальними інтересами або залишаючи їх вирішення на майбутнє, люди і соціальні групи активно відстоюють расові, національні чи релігійні погляди, наприклад, хрестові походи, релігійні війни тощо. А міжнаціональні конфлікти, різні форми зіткнення народів з ХІХ ст. продовжуються і в ХХІ ст.

Зрозуміло, що «академічні» дослідження не в повній мірі співпадають з практикою, а історіософські дослідження не в повній мірі відповідають вимогам сучасності. Практично відсутня систематизація конфліктно-кризових явищ у різних суспільствах, здійснюється лише певна інтерпретація поверхневого смислового нашарування, яка не є завжди успішною. Аналіз творчості різних мислителів руйнує одні міфи і одночасно конструює нові, ніби «вільні» від ідеологічних штампів однозначності. «Прокрустове ложе» примітивної ідеології, рамки якої складають поняття «хаос», «аморалізм», «бездуховність», «варварство», «прогулянки по історії», «принцип відсутності принципів», «негативізм», «злагода з незлагодою», «діалог з хаосом», «добрий диявол», «гармонія з хаосом», «деконструкція», «порядок у напівсвітлі», «ворожість та нетерпимість іншого», «комуно - фашизм», «гнучке мислення» тощо, широко використовуються для прихованої підтримки кризових і конфліктних станів у суспільстві.

Занепокоєння інтелектуалів викликає і «навала» негативізму, руйнування колективних сподівань, мрій, прагнень, девальвація ідеологічних принципів, надмірне захоплення плюралізмом, індетермінізмом, туга за одностійністю, нелінійностями, гармонізація тотальностей, девальвація довіри до всього свого, дисенснї надії та інше. Як діяти у такій складній ситуації і яку з можливих інтерпретацій вважати вірною? Чи варто взагалі ці положення використовувати стосовно духовності та при аналізі кризових і конфліктних ситуацій?

Фактично найширший міфотворчий процес активно здійснюється на рівні «Соціальний світ» і «Я», де більше емоцій, уяви, побутових положень, ніж історіософських досліджень. Ідея «вічного повернення» і «врятування», месіанізму на психологічному рівні наближають людину до загрози змін до гіршого в складному потоці часу. Не лише розуміння історії пов'язане з месіанізмом. Історія твориться в очікуванні, що у майбутньому будь-які страждання припиняться і відбудеться звільнення не лише від рабства, але й перетворення страждання в благо.

Пронизані увагою людини і суспільства на подієвому рівні історіософських характеристик соціальні конфлікти і кризи найбільше проявляються в наступних послідовностях: 1. Перетворення військово-політичних подій в єдиний об'єкт дослідження. 2. Спроб осмислення соціальних конфліктів і криз на рівні активної меншості суспільства і пасивної більшості. 3. Психологізація соціальних подій та процесів через поняття «національні мотиви», «національна ідея», «суспільно-корисні мотиви», «історико-містичні таємниці своєї та чужої історії», «вигідні етичні оцінки» минулого і сучасного тощо. 4. Прагматичне ставлення до соціальних конфліктів і криз через поняття привід, причина, наслідок, послідовність, бажаний результат, наявність ієрархії очікуваних результатів соціальних конфліктів та криз, «вплетення» їх у канву реальних подій, значний елемент принакності і навіть елемент «забавності» учасників тощо. Фактично перед суспільством і людиною постає дилема, в якій необхідно дати відповідь на питання: «Що це?», «Чому?», «Для чого?» здійснюються зазначені процеси і яка їх користь.

Варто пам'ятати і про таке: у перекладі з грецької «криза» означає «поворотний пункт», «вихідний пункт». Іншими словами, вона передбачає не лише історико-філософські, соціальні, політичні чи інші її характеристики, але, в першу чергу, можливості виходу з неї. Криза – це не загибель, а поворотний пункт. Таку думку висловив Е. Гуссерль, вважаючи, що у його час хворе європейське людство вже досягло цього поворотного пункту і треба щось радикально змінити в сфері теоретичного бачення, у його духовних установах. На його думку, вихід полягає у зміні науково-теоретичного бачення світу (зокрема, світу суспільного життя), на іншу установку, яка базується на донаукових шарах повсякденного досвіду. За Е.Гуссерлем, життєвий світ є сукупністю повсякденних стосунків людей в усіх сферах їхньої життєдіяльності, стосунків, які складаються природно-історично на відміну від міжлюдських контактів, які задають та регулюють державні

структури та глобалізувальні машини цивілізації. Отож, криза наштовхує на необхідність перебудови смислу, установок світу повсякденного життя [1, с. 14–20].

Отже, соціальне ставлення людини до світу набуває якостей бажання суб'єкта вивільнитися від сил, з якими він не може упоратися, і це не лише навколишній світ, а й сама людина з її якостями і проблемами, де найпершими є духовні здатності. Демонічні сили, з якими людина не завжди може впоратися, необхідно проявляються у творчій активності суб'єкта. Оперуючи конкретними соціальними образами, схемами, ідеями, ідолами і бажаннями, люди прагнуть наблизити елементи майбутнього (з величезними спокусами наблизити його миттєво). Саме на цьому рівні починають формуватися елементи майбутнього розуміння соціальних конфліктів, криз і ризиків і, найперше, психічне розуміння всіх можливостей соціальної дійсності через легковажність у досягненні бажаного. В результаті формується ідея безвідповідальності, можливості використання насильницьких дій проти всього небажаного [2, с. 126–156].

Зазначені позиції змушують більшість людей проявляти елементи розважливості і критично ставитися до теоретичних нововведень соціальних ідей чи ідеалів через світоглядний самоконтроль. Подібна роздвоєність сприяє досить складним теоретичним і практичним позиціям у розуміннях соціальних конфліктів, криз і ризиків, про які згадував О.Лосєв, називаючи ситуацію «зворотною стороною титанізму», коли безмежне самоствердження доходить до самозамилування і обгрунтування позиції «Все дозволено», а ідеали Мадонни можуть завершитися ідеалами содомськими, реалізуючи бажання піднятися сходами, які ведуть донизу [5, с. 120–138].

Зрозуміло, що однозначної позитивної чи негативної оцінки у розумінні соціальних конфліктів, криз і ризиків не може бути, є лише певне розуміння процесів та явищ. Людина може перебувати як у людських, так і антилюдських за духом суспільствах. Ця особливість почала активно проявлятися з XIX ст., коли разом із новими знаряддями, соціальними знаннями, ідеологією і практикою вона увірвалася у суспільство, яке політично, інституційно, морально, релігійно не було готовим її сприйняти, а тому всі сфери суспільного життя у своїй більшості стали впорядковуватися так, як доводилося чи виходило. Бути пролетарським і відчуженим – ось що стало основою такого існування і розуміння [3]. У таких умовах формувалося розуміння нових соціально-економічних процесів і необхідно проявилось різне ставлення до соціальних конфліктів, криз, ризиків їх схвалення чи розчарування в них. Найперше, це стосувалося визначень таких категорій, як соціально-економічна формація, клас, класова боротьба, диктатура пролетаріату, влада, соціальна подія, революція, контрреволюція, соціалізм, комунізм, соціальна суперечність, соціальна протилежність, антагонізм класів, національно-визвольні війни, справедливі і несправедливі війни, політичний переворот, соціалістична демократія, оцінки революційних подій, соціальні досягнення і розчарування, девальвація ідеологічних принципів, расизм, націоналізм, вульгаризм тощо. Передумовою цілого, зазначав Ф.Ніцше, виступає консолідована, міцна і здорова посередність. Ремесло, торгівля, землеробство, наука, більша частина мистецтва, майже вся професійна діяльність – все це поєднується лише з середнім рівнем вмінь і бажань. Для посередності бути посередністю вважається щастям. Вона сама по собі є перша умова того, щоб існували виключення, бо посередністю обумовлена культура в її високому розвитку [6, с. 85].

При цьому методи особистого втручання політичних діячів вносять у життя суспільства постійно зростаючий елемент непередбачуваності, а відтак у громадян посилюється відчуття ірраціональності та незахищеності. Дискредитація влади одразу ж по впровадженню має тенденції до свого зростання, бо вимагає певних соціальних коригувань, а вони досить короткострокові. Зазначені тенденції сприяють розвиткові тіншової влади, а отже підштовхують до формування змовницьких тенденцій з усіма їх наслідками: полюванням на єретиків національною, соціальною, класовою, релігійною ворожнечею, що в різній мірі виражається у соціальних конфліктах, кризах і ризиках [8, с. 144].

Висновки. Фактично соціальні конфлікти і кризи – це «істина в процесі», що в своєму розвитку проходить ряд послідовних етапів, на кожному з яких історіософське мислення конкретної епохи і пануючий політико-економічний режим мають свої особливості в теоретичному і практичному планах. У кінцевому рахунку лише кожна форма соціальної організації буде визначати, що для неї є приводом, причиною і наслідком соціальних конфліктів і криз, що з них залишиться у пам'яті і які наслідки вони набудуть у наш час та «увійдуть» до майбутнього. У наш час вони є

одночасно «розумно-нерозумні», «істинно-неістинні», оскільки «не вкладаються» в рамки нашого суб'єктивно-трансцендетального світогляду.

Як бачимо, філософське осмислення людини, узагальнене, інтегральне розуміння особистості та її долі, місця у природному і соціальному світі впродовж всієї історії людства пов'язане із осягненням феноменів «соціальна криза» та «конфлікт» як одними з найбільш напружених дилем для особистості. В дійсності це своєрідний кордон людського світогляду, в якому концентрується зв'язок минулого, сучасного і майбутнього.

Джерела та література

1. Бистрицький Є. Велика криза та її наслідки [Текст] : Круглий стіл часопису «Філософська думка» / Є. Бистрицький // Філософська думка. – 2009. – № 2. – с. 5-32. – Режим доступу : http://www.bystrytsky.org/kryza_stil.htm
2. Бубер Мартин. Два образа веры : Пер.с нем. / [Мартин Бубер](#); [Пер. М.И. Левиной, С.В. Лезова, И.И. Маханькова и др.]. – Москва : Республика, 1995. – 464 с. – (Мыслители XX века). – 464 с.
3. Ишмуратов А.Т. Конфликт і згода: Основи когнітивної теорії і конфліктів: навч. посіб. / А.Т.Ишмуратов. – К.: Наук. думка,1996. – 190 с.
4. Лиотар Ж.-Ф. Заметка о смыслах «пост» / Ж.-Ф.Лиотар // Иностранная литература. – 1994. – № 1. – С. 54 – 66.
5. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения / А.Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1982. – 623 с.
6. Ницше Ф. Антихристианин. Опыт критики христианства / Ф. Ницше // Сумерки богов : Сост. и общ. ред. А.А.Яковлева: [Перевод]. – М.: Политиздат,1990. – 398 с.
7. Платон. Протагор [Текст] / Платон // Собрание починений в 4 т; [Перевод с древнегреч.]. – Москва: Мысль, 1990. – Т. 1. – 860 [2] с. – (Философское наследие).
8. Поппер К. Відкрите суспільство і його вороги: в 2-х т. / Карл Поппер ; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1994. – Т.2. – 494 с.
9. Согомонов А. Ю. Судьбы и пророчества Питирима Сорокина / А.Ю. Согомонов // Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество: [Пер. с англ.]. – М.: Политизат, 1992. – 543 с.

Сильвестрова О. Философско-исторический анализ социальных конфликтов и кризисов. В статье предпринята попытка проанализировать социальные кризисы и конфликты с философско-исторических позиций. Отмечено, что одной из существенных основ идей социальных конфликтов и кризисов, стали проявляться еще в эпоху Античности, приобретаю особую остроту с середины XIX в., стало понимание социального мира как хаоса, как отсутствие каких-либо причинно-следственных связей. В статье обращено внимание на то, что за связями с общественным сознанием невозможно объяснить, почему «видение» конфликтов и кризисов от одной эпохи к другой настолько разные, что у них достаточно трудно определить общее.

Показано, что на макроуровне предпосылкой формирования конфликтов и кризисов является саморазвитие различных социальных структур, который неизбежно приводит к появлению противоречий, развития другой точки зрения и возникновения «нового качества», что проявляется в различных формах столкновения. На микросоциальном уровне конфликт и кризиса обусловлены участием, деятельностью индивидов, через собственное сознание и волю формируют, реализуют и защищают конкретные интересы. Здесь конфликты и кризисы проявляют свою сущность как столкновение групповых и личных интересов, которые обусловлены и отражают различные ценностные ориентации и нормы представителей отдельных групп. Особое значение в конфликтных ситуациях принадлежит системе управления. Реализуя решения, обоснованные в условиях резкого дефицита информации или на основе неточной информации, эти обстоятельства способны обострить и спровоцировать конфликтные ситуации.

Ключевые слова: социальный кризис, социальный конфликт, хаос, детерминированность, интерес.

Silvestrova O. Philosophical-historical Analysis of the Social Conflicts and Crises. The article attempted to analyze the social crises and conflicts with the philosophical and historical positions. It is noted that one of the essential foundations of the ideas of social conflicts and crises that began in the era of Antiquity, acquired particular urgency since the mid-nineteenth century, was the understanding of the social world as chaos, as the absence of any causal relationships.

The article is paid attention to the fact that it is impossible to explain beyond the connections with social consciousness why the «vision» of conflicts and crises from one era to another is so different that it is difficult for them to define a common one.

It is shown that on the macrosocial level of the formation of conflicts and crises is the self-development of various social structures, which inevitably leads to the emergence of contradictions, the development of another point of view and the emergence of a «new quality», which manifests itself in various forms of collision. At the microsocial level, conflict and crises are determined by the participation, activity of individuals, who, through their own consciousness and will, form, realize and protect specific interests. Here, conflicts and crises reveal their essence as a clash of group and personal interests, which are conditioned and reflect different value orientations and norms of the representatives of individual groups. Of particular importance in conflict situations belongs to the management system. Realizing decisions based on a sharp lack of information or on the basis of inaccurate information, these circumstances can aggravate and provoke conflict situations.

Key words: social crisis, social conflict, chaos, determinism, the interest.

Стаття надійшла до редколегії
03.06.2017 р.

